

Баранівський В. Ф.,

академік Академії наук вищої освіти України, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук «Національної академії управління» (Київ, Україна), E-mail: baranivskiy@ukr.net

УКРАЇНСЬКА МОВА – ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ ЧИННИК КУЛЬТУРИ ТА ЄДНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

***Анотація.** Проблема мови залишається для України актуальною. Історія та наука підтвердили, що рідна мова єднає та консолідує націю. На відношення до мови та її вибір значний вплив здійснює культура, освіта, релігія. В Україні різні релігійні конфесії по-різному відносяться до визнання української мови, як мови богослужбової. Зокрема. Московський патріархат заперечує таке право, тим самим наносить шкоду єднанню українців, послаблює їх. Держава та громадянське суспільство мають зробити відповідні висновки.*

***Ключові слова:** українська мова, нація, українське суспільство, культура, релігія, церква, національна свідомість, єдність.*

Постановка проблеми та зв'язок з іншими науковими завданнями. За умов війни, російської агресії, економічної та політичної кризи проблема мови в Україні знову несправедливо відходить на другий план. Зрозуміло, що за таких умов більшість людей думає про те як вижити, а не якою мовою спілкуватись. Але, для мене особисто зрозуміло, що війну, кризу для людей на рівному місці певні сили саме й затіяли щоб роз'єднати наш народ, щоб він не знав рідної мови, не відчув себе єдиною нацією, щоб можна було гнобити та визискувати його, як це робилось за часів входження українських земель до різних імперій. Наприклад, кому, крім наших ворогів вигідна війна, що йде на Донбасі, де на протилежних позиціях перебувають у своїй більшості етнічні українці? По суті це – братовбивча війна яку затіяли наші вороги.

Філософський, соціологічний, психологічний аналіз проблеми національної мови та її значення в житті народів переконливо засвідчує для багатьох людей зрозумілу істину, що мова є душа нації, її велике духовно-культурне надбання, її чи не найголовніша ознака. Мова, якою спілкувалися між собою наші діди та прадіди, яка є рідною для людей по крові, поєднує їх не тільки спільною логікою мислення, але й створює той єдиний спільний духовний, культурний, психологічний егрегор, що найбільше поєднує людей в націю, в народ, в єдину соціальну спільноту. На жаль, є багато людей в Україні та за її межами, які, здається, не розуміють цих важливих істин. Є й ті що розуміють, але діють по-іншому, підкоряючись певним обставинам чи амбіціям, своїм егоїстичним політичним, фінансовим чи релігійним прагненням. Своїми діями такі люди підривають основи єдності українців, наносять шкоду державотворенню в Україні.

З огляду на це, стає зрозумілою потреба більш ґрунтовного наукового аналізу проблеми мови в аспекті її взаємозв'язку з процесами націєтворення, державного, громадського та релігійного життя, освіти та культури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Актуальність проблеми духовності, культури, мови, етно-національних відносин обумовила значний інтерес до неї науковців, політиків, державних та громадських діячів. В центрі дискусій з цієї проблематики найчастіше перебуває мова, а саме, проблема української мови, як мови державної, як мови рідної для українців, а також як мови міжнаціонального спілкування для всіх громадян України.

Цьому питанню присвятили свої виступи та праці низка діячів та науковців: М. Грушевський, І. Франко, Л. Українка, П. Куліш; керівники українських церков (Української православної церкви Київського патріархату, Української Греко-

католицької церкви, Української Автокефальної церкви); вчені-філософи В. Андрущенко, В. Баранівський, М. Дубина, О. Колодний, І. Надольний, П. Кононенко, Д. Степовик, Л. Филипович та інші. В історії філософської думки видатна роль в розробці цієї проблеми належить також М. Драгоманову, А. Кримському, В. Липківському, І. Огієнку та ін.

Мета та завдання дослідження. На тлі аналізу складних та суперечливих процесів становлення української нації, її мови, відштовхуючись від біблійних положень, досліджень відомих класиків української філософії, релігієзнавства, теології та сучасних реалій українського життя проаналізувати вплив релігії, найбільш поширених християнських Церков в Україні на утвердження української мови як мови Богослужіння та повсякденного спілкування українців. Показати негативну роль Московського патріархату в цьому процесі. Підкреслити роль держави, громадянського суспільства, культури та освіти в утвердженні української мови.

Виклад основного матеріалу. Аналіз проблеми розпочнемо з висвітлення аргументів християнської теології щодо можливості та потреби застосування національної мови під час культових та інших релігійних заходів. Насамперед, слід відзначити, що питання мови в релігійно-церковному житті займає особливе місце. Мовою віруюча людина звертається до Бога як власного спасителя, який ніби-то уважно слухає її, хоча і не завжди або не відразу відповідає на її звертання. Коли під час богослужіння звучить чужа або звична, але не зрозуміла їй мова, то за цих умов вона відчуває себе дещо приниженою, упослідженою. Тоді Бог для неї, оскільки він не розмовляє зі своїми віруючими їхньою мовою, є чимось чужим. А позаяк він не володіє мовою тих, до кого звертається його слово, то він не є всезнаючим. Це, звісно, обмежує права і принижує власну гідність віруючого. Сам Ісус Христос говорив, що ті «...хто увірує й охреститься ... , говоритимуть мовами новими» (Мк 16, 16-17). Апостол Павло в Посланні до Коринтян аргументує право церкви говорити з народом тільки зрозумілою мовою: « Як говорить хто чужою мовою, той будує тільки самого себе... Як прийду я до вас, браття, і до вас говорити буду чужою мовою, то який вам пожиток зроблю ... Як багато, наприклад, мов є на світі – і кожна з них не без значення ! Бо коли я молюся чужою мовою, то молюся дух мій, а мій розум без плоду! Але в церкві волю п'ять слів зрозумілих сказати, щоби й інших навчити, аніж десять слів чужою мовою !» (1 Кор. 14, 2-19).

З причин складності та суперечливості історії християнства в Україні проблема мови в українській церкві не вирішена й до сьогодні. З тих пір, як князі Володимир та Ярослав Мудрий ввели грамотність, літературною мовою для Київської Русі стала церковнослов'янська мова – це не якась штучна, неприродна мова. Історія доручила їй ту функцію, яку вона виконує у слов'янському світі, ставши мовою богослужбовою для болгар, українців, білорусів, сербів, росіян. Насправді ж це мова одного із слов'янських народів – болгарського, а точніше, його південномакедонське (солунське) наріччя, опрацьоване болгарськими просвітителами Кирилом та Мефодієм для літературно-книжних цілей [1, с. 156]. Як кожна національна мова, ця мова має свої привабливі і неповторні риси. Поетичність цієї мови виявляється у звуковому багатстві, красі її форми та стилу. У церковному вжитку цій мові властива специфіка. Це відрізняє її від мови повсякденного вжитку і водночас гармонізує її як естетичне явище з усією системою церковного мистецтва. Проте це не означає, що такі самі риси не притаманні іншим мовам і, зокрема, українській, що ці мови не придатні для релігійно-церковного життя.

Українська мова є однією з давньописьменних. Іншомовні дослідники постійно підкреслюють милозвучність і лексичне багатство української мови, порівнюють її за своїми якостями з італійською. «Величавою і простою» характеризував її В. Маяковський. Відомий словацький письменник В. Лукич зазначав, що мова

українців є зрозумілою для усіх слов'ян. Вона красується своєю легкістю, гнучкістю, з усіх північних мов є найбільш здатною до поезії й музики.

Здавалося б, що тільки цих авторитетних посилань досдатньо, щоб визначити українську мову для українців, як мову Богоугодну та Богослужбову. Богослови – опоненти цих аргументацій – твердять про недопустимість церковної служби та проповідей в українських церквах рідною мовою. Мовою Богослужіння та релігійної літератури вони визнають церковнослов'янську, яка ще за часів Російської імперії, як стверджують фахівці (І. Огієнко, І. Франко, А. Колодний, Б. Лобовик, Л. Филипович та ін.), стала староросійською. Вона має в собі мало спільних ознак з тією церковнослов'янською мовою, яку ввели в життя брати Кирило та Мефодій.

Відстоюючи особливість церковнослов'янської мови в літературному житті православ'я, богослови при цьому обходять увагою те, що, власне, ця мова як одна із «живих, простих, невироблених, навіть «варварських», «базарних», як на той час, мов» (І.Огієнко), в кінцевому рахунку стала благословенною. До того ж якість Богослужбової вона набула в Римі у 868 р. від папи Адріана II, тобто від глави Римської курії, святість якого православ'я ставить під сумнів.

Історія свідчить, що проти Богослужінь живою народною мовою виступають найчастіше не з релігійних переконань, а з політичних міркувань. Саме так діяв російський цар Петро I щодо українських впливів в розвої церковно-слов'янської мови. Єдності в сприйнятті цих аргументацій немає.

Українська мова багато втратила від того, що її було вилучено з літургійного життя, з проповідництва, молитви. Це формувало ставлення до неї як до неповноцінної, другорядної, Богу не угодної. Внаслідок цього український етнос жив у стані духовної невагомості, в неповноцінному національному просторі. Девальвація рідного слова не лише в релігійно-церковному житті, духовному світі віруючого, а й у суспільній сфері, загалом, призвела до девальвації людських душ, втрати віри в рідну святість, рідну вартість. Ставлення через чуже і до чужого не є одухотвореним, оскільки виходить не з власного сприйняття і розуміння духовної науки Ісуса Христа. «Народ, котрий слухає служби Божі на нерідній йому мові, – як справедливо зазначив митрополит Іларіон (Огієнко), – подібний до в'язня, що любить світло, світом Божим через в'язничні ґрати».

Впровадження в літургійну практику церковнослов'янської мови зумовило виключення в Україні церкви з національно-формуючих факторів, перетворення її в знаряддя денационалізації, що в кінцевому підсумку призвело до конфесіоналізації свідомості. Тому відродження українського православ'я – це не лише зміна назви православної церкви, а й її глибока духовна і, зокрема, мовна, переорієнтація. Останнє неодмінно передбачає відправу Богослужінь, проголошення проповідей живою мовою народу, посилення турботи священослужителів про стан рідної мови віруючих, як головної основи їхньої національної культури і відданості вірі батьків, видання Біблії, інших духовних книг, журналів, газет українською мовою.

В сучасних умовах гострі суперечки між віруючими різних християнських конфесій, між мирянами і кліром часто виникають саме через мову церковного життя. Так, послідовники Української православної церкви Київського патріархату, Греко-католицької церкви, парафій, що перебувають у підпорядкуванні Московського патріархату, Римо-католицької церкви, при цьому не завжди адекватно сприймають один одного. І знову ж таки як і раніше, за впертим небажанням Московської патріархії погодитися на визнання права українських церков сповідувати релігію рідною мовою проявляються нові політичні та ідеологічні амбіції як самої церкви, так і певних сьогоденних московських політиків. Аналізуючи ідеологію та політику Московської патріархії, перш за все слід мати на увазі той факт, що вона і нині не відмовляється від своєї філософії, згідно з якою Москва – третій Рим в Християнстві, що Москва є центром православного християнства в слов'янському

світі. Збереження старослов'янської (старосійської) мови є безумовно дуже важливим чинником такої ідеології та політики. Відповідно до своєї ідеології та конфесійної залежності від Москви УПЦ Московського патріархату насаджує в українському суспільстві російську культуру, мову, заперечує самодостатність та первинність української мови тощо. Саме в руслі цієї ідеології російської церкви здійснюються активні спроби насадити українцям ідеологію т.зв. «русского мира», в тому числі й шляхом «священної війни» (Кирил - Гундяєв).

Оцінка такої позиції УПЦ Московського патріархату, з врахуванням того, що більшість її релігійних організацій, монастирів тощо діють в східному та південному регіонах України дає підстави стверджувати про негативний вплив діяльності цієї Церкви на вирішення проблеми української мови, як мови державної та міжнародного спілкування, загалом проблеми єдності української нації та регіонів України.

Безпідставність такої позиції УПЦ Московського патріархату з теологічної точки зору в публікації була обґрунтована вище. З точки зору наукової та з позиції національних інтересів України в обґрунтуванні необхідності української мови, як мови міжнародного спілкування та мови навчання в закладах освіти України, звернемося до висловлювань та висновків сучасних українських науковців. Так, Т. Скубашевська в авторефераті своєї дисертації стверджує: «Характерно, що в контексті комунікації, міжкультурного діалогу розмаїття мов не лише не виключає, але й потребує зміцнення духу і простору функціонування рідної мови. Вивчаючи рідну мову людина одночасно засвоює категорії, якими користується її народ і її культура. Як член спільноти вона формує своє бачення світу не на основі самостійного опрацювання своїх переживань, а в рамках закріпленого в поняттях мови досвіду її мовних предків... Рідна мова є основою спілкування спільноти, це ланцюг, що поєднує нинішнє покоління з минулим і майбутнім, єднає людей у просторі... Досвід показує, що народ, який втрачає рідну мову, від міжкультурного діалогу поступово віддаляється (відходить) і навпаки, народ, який утверджує свою мову у мовному розмаїтті цивілізації, втягується в цей діалог все більш поважно та інтенсивно» [2, с. 10 – 11]. Т.Цимбал в своїй дисертації зазначає: «Втрата національної ідентичності викликає ціннісну деструкцію, неузгодженість цінностей та актуального існування індивідів, або їх повну втрату – аномію, що особливо небезпечно в масштабах нації, суспільства, оскільки такий стан є ґрунтом соціальних деструкцій. Втрата ідентичності людиною відкидає здатність розуміти та знаходити істинні буттєвісні смисли» [3, с. 16]. Незнання рідної мови певною частиною етнічних українців безумовно й приводить їх до втрати своєї національної ідентичності. І. Бушман в своїй дисертації обґрунтовано привертає увагу до необхідності врахування культурно-історичної традиції українського народу в навчальному процесі. Поза сумнівом, головним культурно-історичним надбанням українців, як корінної, титульної нації України, є її мова. «... процес освіти, - стверджує І. Бушман, - не повинен зводитися до тривіальної передачі знань. Культура покликана бути ще й ціннісно-змістовною основою освітнього процесу в національній школі. Культурним змістом освітньої діяльності має стати цілісність культурного досвіду українського народу, що на базі діалогічної взаємодії з культурним досвідом цивілізації та міжкультурного й полікультурного синтезу репрезентує всі позитивні цінності сучасності, вкорінені у вітчизняну історично-культурну традицію...» [4, с. 10 – 11].

Критично оцінюючи роль певних Церков в культурному та релігійному житті українського суспільства, утверджені української мови в системі освіти все ж маємо враховувати, що Церкви в Україні є реальність. Релігійні чинники діють, зокрема, і в системі освіти України. Виникає запитання: яке відношення мають зазначені релігійні чинники до системи освіти? Найбезпосередніше. Від релігійної ситуації в Україні значною мірою залежить поширення та ефективність сприй-

няття гуманітарних, зокрема українознавчих дисциплін (історії України, історії української філософії, української культури, українознавства, релігієзнавства тощо) у суспільстві. На наш погляд, система гуманітарних дисциплін повинна активно та переконливо відображати справжню роль релігії та церкви в суспільстві, взаємодіяти з українськими церквами, які щиро підтримують українську державу та її народ.

Водночас ми твердо переконані в тому, що в українській державі має незаперечно виконуватись вимога Конституції, згідно з якою церква відокремлена від держави і школа від церкви. У вищих навчальних закладах має вивчатися релігієзнавство, що дає повний обсяг наукових, об'єктивно виважених знань про різні релігії та їх місце і роль у системі духовних цінностей суспільства.

Релігієзнавчу освіту не слід ототожнювати з богословською (теологічною). Остання, як і атеїстична, є світоглядно неплуральною, а водночас ще й конфесійно зорієнтованою. Ми підтримуємо думку фахівців з релігієзнавства Інституту філософії НАН України ім. Г.Сковороди, які вважають, що організація богословської освіти в системі державних навчальних закладів суперечить принципам світської освіти, відокремлення церкви від держави й державної школи від церкви і може спричинити подальше загострення суперечок і конфліктів на світоглядному й конфесійному рівнях, оскільки у державних школах та університетах навчаються віруючі різних конфесій, а також ті, хто не сприймає релігії взагалі [5, с. 219]. Саме релігієзнавче виховання важливе з погляду розв'язання тих міжконфесійних конфліктів, які хвилюють суспільне життя України.

На жаль, у сучасній Україні, внаслідок недостатньої зрілості громадянського суспільства, певної частини політичних та державних функціонерів є певні відхилення, збочення, непорозуміння та безвідповідальність у взаєминах із церквами та державою, що суттєво порушує принцип світськості держави, відокремленості школи від церкви та церкви від держави. Це проявляється, зокрема: у релігійних проповідях, що здійснюються засобами масової інформації; освяченнях, релігійних відправах, благословеннях тощо, часто без урахування конфесійної приналежності священнослужителя.

Найбільш за цим проглядається елементарна відсутність чи недостатність національної свідомості та гідності, гуманітарної культури, нерозуміння реальних законів і закономірностей становлення і розвитку процесів національного державотворення, ролі та можливостей системи освіти, культури та релігії у вихованні суспільства.

Висновок. З огляду на вищевикладене, українська держава та громадська спільнота повинні, відповідно до Конституції, Закону «Про свободу совісті та релігійні організації» більш уважно оцінювати діяльність тих чи інших релігійних конфесій та центрів з точки зору їх корисності для українського суспільства, поваги до українського народу та його держави.

Виходячи з того, що мова є найважливішою ознакою духовного й культурного становлення кожного народу, що без рідної мови немає повноцінної самосвідомості, немає повноцінної нації, держава має проводити активну політику щодо захисту мови свого народу. Держава впроваджує в життя мовну політику через закони, школу, пресу, радіо, телебачення тощо. Відправа Богослужіння живою мовою свого народу – не лише неодмінний чинник збереження його як окремої, самостійної нації, а й гарант «тієї духовної користі, що є його метою». «Народ, що в церкві не чує своєї рідної мови, звичайно, не шанує і не береже її, як скарбу найдорожчого» (І. Огієнко).

Державні органи, засоби масової інформації мають вести передачі не тільки богослужбового, проповідницького характеру (що нині доволі часто відбувається), але й пояснювати реальний стан справ у церквах України, об'єктивно розкривати та оцінювати їх діяльність, взаємодіяти з церквами, діяльність яких спрямована на

утвердження української державності, української культури та мови.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Власовський І. Нарис історії Української Православної церкви: У 4-х томах, 5 кн. / І. Власовський –К.: Либідь, 1998.–Т.4.–Ч.2.–398 с.
2. Скубашевська Т. С. Мовні стратегії у формуванні міжкультурного діалогу у європейському просторі (соціально-філософський аналіз) / Т. С. Скубашевська // Автореф. дис. канд. філос. наук. – К.: Ін-т вищої освіти АПН України, 2005. – 19 с.
3. Цимбал Т. В. Буттєвісне укорінення людини як соціально-філософська проблема / Т. В. Цимбал // Автореф. дис. канд. філос. наук. – К.: Ін-т вищої освіти АПН України, 2004. – 20 с.
4. Бушман І. О. Система освіти як засіб модернізації української культури / І. О. Бушман // Автореф. дис. канд. філос. наук. – К.: Ін-т вищої освіти АПН України, 2005. – 18с.
5. Колодний А. М. Релігія в духовному житті українського народу / А. М. Колодний, Б. О. Любовик, Л.О Филипович та ін. – К.,1994 – 120с.

REFERENCES:

1. Vlasovskiy I. Narys istorii Ukrainkoï Pravoslavnoi tserkvy: U 4-kh tomakh, 5 kn. [Essay on the History of the Ukrainian Orthodox Church] –К.: Lybid, 1998.–Т.4.–Ч.2.–398 s.
2. Skubashevska T. S. Movni stratehii u formuvanni mizhkulturnoho dialohu u yevropeïskomu prostori (sotsialno-filosofskiy analiz) [Language strategies in forming intercultural dialogue in the European space (social-philosophical analysis)] // Avtoref. dys. kand. filol. nauk. – К.: In-t vyshchoï osvity APN Ukrainy, 2005. – 19 s.
3. Tsybmal T. V. Buttievïсне ukorinennia liudyny yak sotsialno-filosofska problema [Rooting person at existence as a social-philosophical problem] // Avtoref. dys. kand. filol. nauk. – К.: In-t vyshchoï osvity APN Ukrainy, 2004. – 20 s.
4. Bushman I. O. Systema osvity yak zasib modernizatsii ukrainskoï kultury [The education system as a means of modernizing the Ukrainian culture] // Avtoref. dys. kand. filol. nauk. – К.: In-t vyshchoï osvity APN Ukrainy, 2005. – 18s.
5. Kolodnyi A. M., Liubovyk B. O., Fylypovych L. O. ta in. Relihiia v dukhovnomu zhytti ukrainskoho narodu [Religion in the spiritual life of the Ukrainian people] – К.,1994 – 120s.

Барановский В. Ф., академик Академии наук высшего образования Украины, доктор философских наук, профессор, заведующий кафедрой общественных наук «Национальной академии управления» (Киев, Украина), E-mail: baranivskiy@ukr.net

Український язык – фундаментальний фактор культури и единства украинского общества.

Аннотация. Проблема языка остаётся для Украины актуальной. История и наука подтвердили, что родной язык объединяет и консолидирует нацию. На отношение к языку и его выбор значительное влияние оказывает культура, образование, религия. В Украине разные религиозные конфессии по-разному относятся к определению украинского языка, как языка богослужебного. Московский патриархат отрицает такое право, тем самым наносит вред единению украинцев, ослабевает их. Государство и гражданское общество должны сделать необходимые выводы.

Ключевые слова: украинский язык, нация, украинское общество, культура, религия, церква, национальное сознание, единство.

Baranivsky V., Academician of the Academy of Higher Education of Ukraine, doctor of philosophical sciences, full professor, Head of the Department of Social Sciences National Academy of Management (Kyiv, Ukraine), E-mail: baranivskiy@ukr.net

Ukrainian language – a fundamental factor of culture and unity of Ukrainian society.

Abstract. The subject of the article is the Ukrainian language as a factor in the consolidation of the nation. The purpose of the article - highlight the impact on the consolidation of the Ukrainian language in the Ukrainian society certain churches and religions, to justify the importance of linguistic and cultural unity in modern Ukrainian conditions.

The main results of the study. Despite the official status of the Ukrainian language, its high historical and artistic value problem of the Ukrainian language in Ukraine remains unsolved. Society is divided by language. Many ethnic Ukrainian not know Ukrainian. A negative factor in this is the Moscow Church, which historically common in Ukraine. In terms of weakening the educational role of the state and society democratization of its impact on society increased. It

is emphasized more aggressive management of the Moscow church in imposing their imperial ideology in the territory of modern Ukraine. With reference to the truth of the Bible justified fallacy and harm to Ukrainian position Moscow church and the need for consolidation of society and the state in opposition to this position. Underlined the role of Ukrainian sciences, education and culture in the spread of Ukrainian language. The conclusion is that the education system of Ukraine have taught Religious discipline, ensuring a conscious attitude to the problems of religion and society. The attention to the need to strengthen accountability and literacy of civil society and the state in the use and distribution of Ukrainian language and interaction in the other institutions of society. Theoretical and practical significance topic is considered rationale for strengthening the role of consolidating Ukrainian language and Ukrainian nation in Ukraine.

Key words: *Ukrainian language, nation, Ukrainian society, culture, religion, church, national consciousness and unity.*

УДК 130.2:378

Богданова Н. Г.

доктор філософських наук,
професор кафедри охорони праці та екологічної безпеки,
Українська інженерно-педагогічна академія
Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут
кафедра охорони праці та екологічної безпеки
(Слов'янськ, Україна), E-mail: bogdanovang@ukr.net

ВАЛЬДОРФСЬКА ПЕДАГОГІКА ЯК ОДИН З КРЕАТИВНИХ ПІДХОДІВ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЖИТТЄТВОРЧОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. *Вальдорфська педагогіка один з альтернативних підходів в педагогіці. Важливою ідеєю цієї школи є ідея саморозвитку, яка рахується з глибокими метаморфозами розвитку дитини в різному віці. Головним принципом цієї школи є принцип цілісності, який спирається на розуміння людини як цілісної трискладової істоти, що «складається» з тіла, душі і духу, які обумовлюють одна одну, а в педагогіці виступають як цілісність мислення, почуття і волі.*

Ключові слова: *Вальдорфська педагогіка, особистість, культура життєтворчості, саморозвиток, дитина, життєвий світ, знання, самореалізація, відповідальність, свобода.*

Однією з актуальних проблем сьогодення у сфері освіти є проблема радикальної перебудови освіти для формування культури життєтворчості особистості на основі креативності та творчості. Кардинальні зміни, що відбуваються у нашому суспільстві протягом двох останніх десятиліть, зумовили появу великої кількості нових вітчизняних педагогічних технологій. Багато з них базується на новому прочитанні зарубіжних філософсько-освітніх і виховних досягнень. Прибічником «нового виховання» називають фундатора Вальдорфської школи освіти Р. Штейнера (Німеччина). Вальдорфська педагогіка є найбільш складною у порівнянні з іншими педагогіками, так як дидактичний матеріал вибудовується таким чином, щоб дитина, самостійно займаючись з ним, розвивалася в саморусі. Звичайно, ідея саморозвитку – це важлива ідея, і вона має бути присутня у будь-якій педагогіці, але тут вона проводиться, починаючи з дошкільнят, через усю систему як основний принцип.

Розглядом проблем вальдорфської педагогіки займалися такі видатні вчені, як: Н. Абашкіна, А. Агафонов, Ш. Амонашвілі, Г. Апостолова, В. Блінов, Т. Васильєва, С. Гозак, В. Загвоздкін, О. Іонова, С. Лупаренко, Л. Масол, В. Новосельська, О. Папач, В. Пікельна, А. Пінський, Ф. Хорток, О. Черкасова та інші. Наукові праці цих авторів присвячені вивченню окремих аспектів організації вальдорфської школи, розкриттю сутності ідей цієї концепції, дослідженням спадщини засновника альтернативної педагогічної системи Р. Штейнера. При цьому залишаються